Peruskoulu 2045: Elämää varten

Vision tiivistelmä

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

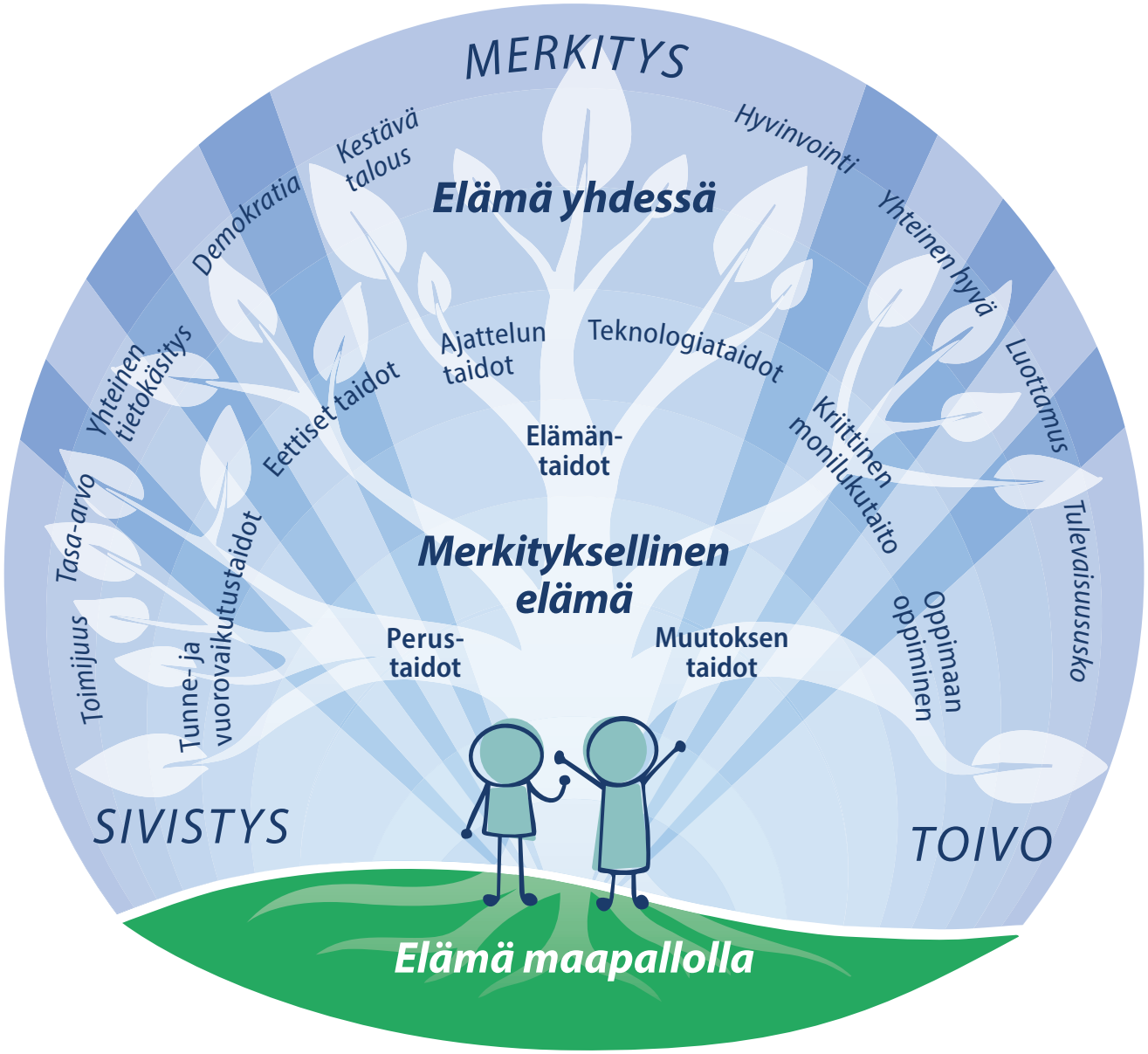
Peruskoulu 2045: Elämää varten

Vision tiivistelmä

Peruskoulu on Suomen tärkein tulevaisuusinstituutio. Sen tehtävä ei ole vain valmistaa lapsia ja nuoria tulevaisuuden muutoksiin, vaan myös antaa heille valmiudet muuttaa maailmaa ja uudistaa yhteiskuntaa.

Maailma peruskoulun ympärillä on murroksessa. Meitä ympäröivät haasteet ja kriisit osoittavat, että monet nyt keskeisimmin tarvittavista ratkaisuista vaativat teknologisten innovaatioiden rinnalle vahvaa inhimillistä kehitystä. Meidän on löydettävä tapoja vähentää sosiaalista polarisaatiota, vahvistaa demokratiaa, käyttää nopeasti kehittyvää teknologiaa viisaasti ja elää planeetan rajoissa. Visiossamme peruskoulu asettuu vastaamaan osaltaan tähän haasteeseen: oppiminen on ihmisen mahdollisuus kehittyä.

Visiossamme koulu on elämää varten: merkityksellistä elämää, elämää yhdessä ja elämää maapallolla. Peruskoulun tulevaisuus rakentuu sivistyksen, merkityksellisyyden, toivon, toimijuuden ja yhteisen hyvän varaan. Vision viitoittaman tulevaisuuden peruskoulun syvällisin muutos on jatkaa oppimisen polkua yksilöllisestä tiedosta ja osaamisesta kohti toimijuutta ja yhdessä luotavaa merkityksellistä elämää.

MERKITYS
Kestävä talous
Demokratia
Elämä yhdessä
Hyvinvointi
Yhteinen hyvä
Luottamus
Yhteinen tietokäsitys
Ajattelun taidot
Teknologiataidot
Eettiset taidot
Elämän-taidot
Kriittinen monilukutaito
Tasa-arvo
Merkityksellinen elämä
Tulevaisuususko
Toimijuus
Tunne- ja vuorovaikutustaidot
Perus-taidot
Muutoksen taidot
Oppimaan oppiminen
SIVISTYS
TOIVO
Elämä maapallolla

1

Merkityksellinen elämä

Sivistys muutosvoimana

Peruskoulun sivistyskäsityksen ytimessä on tahto käyttää osaamistaan hyvään. Koulu ei vain reagoi ympäröivään muutokseen, vaan suuntaa yhteiskunnan kehitystä kohti myönteistä tulevaisuutta.

Oppiminen ja inhimillinen kasvu

Oppimisen tavoitteena on inhimillinen kasvu, jossa vahvat perustiedot ja -taidot yhdistyvät eettisiin, sosiaalisiin ja joustavan ajattelun taitoihin sekä kykyyn ohjata omaa oppimistaan. Opettajat tukevat oppilaita vahvistamaan muutoksen, merkityksen rakentamisen ja elämän taitoja. Näitä ovat toimijuustaidot, kyky ymmärtää itseä ja muita sekä valmius ylläpitää toivoa epävarmoissa tilanteissa. Opetus on monipuolista: peruskoulussa tunnistetaan tunteen, liikkeen, mielikuvituksen ja kulttuurin merkitys taitojen kehitykselle sekä inhimilliselle kasvulle.

Hyvinvointi oppimisen perustana ja tuloksena

Oppiminen ja hyvinvointi kytketään entistä voimakkaammin yhteen: hyvinvointi on oppimisen edellytys, ja oppiminen lisää hyvinvointia. Hyvinvointi ymmärretään sekä yksilöllisenä että yhteisöllisenä tavoitteena. Koko kouluyhteisön psyykkinen, sosiaalinen ja fyysinen hyvinvointi kannattelee myös jokaisen oppilaan yksilöllistä hyvinvointia. Hyvinvoiva, turvallinen koulu on paikka, jossa saa epäonnistua turvallisesti, ja jossa jokaisen onnistumisesta iloitaan.

Korkea osaamistaso ja sosiaalinen kestävyys

Koulu varmistaa oppilaiden perustaitojen, oppimisen ja inhimillisen kasvun yhdenvertaisuuden moninaistuvassa yhteiskunnassa, vaikka lähtökohtien erot kasvaisivat. Yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa edistetään pitämällä odotukset jokaiselle oppilaalle korkealla ja tarjoamalla suunnitellusti riittävä tuki tavoitteiden saavuttamiseen. Korkea osaaminen vahvistaa suomalaisen yhteiskunnan osaamistasoa, kun oppilaat jatkavat koulutuksen ketjussa seuraaville koulutusasteille.

Kestävä osaaminen teknologian aikakaudella

Tulevaisuuden teknologia ylittää inhimillisen tiedonkäsittelyn rajat. Oppimisen lähtökohtana ei tällöin voi olla, että ihmisen on osattava se mitä kone ei osaa. Peruskoulu varmistaa sivistyksen kestävyyden ja nostaa oppimisen keskiöön ihmisenä kasvamisen ja inhimilliset taidot, joita teknologia täydentää. Ajattelun ja eettisen harkinnan taidot yhdistyvät monipuolisiin digitaalisiin taitoihin, kykyyn säädellä suhdettaan teknologiaan sekä ymmärrykseen myös siitä, mitä ihmisen ei tule tehdä, vaikka se olisi teknologisesti mahdollista.

Merkitys rakentuu jokaisena päivänä

Merkityksellinen elämä rakentuu läpi koulun sivistystehtävän. Opettaja ohjaa oppilasta kohti henkilökohtaista merkityksellisyyttä auttamalla löytämään kullekin merkitykselliset asiat, jotka tuottavat hyvää myös toisille. Merkityksellisyys kiinnittyy myös kokemukseen siitä, että on itse merkityksellinen muille. Koulu vahvistaa yhteyttä muiden ihmisten ja luonnon kanssa ja johdattaa ihmisyyden kohtaamiseen taiteen kautta. Merkityksellisyyden kokemus arjessa vahvistaa oppimista; koulu ei motivoi oppimaan ainoastaan tulevaisuuden vuoksi, vaan koulu on oppilaille merkityksellistä jokaisena päivänä. Koulussa vaalitaan merkityksellisyyden kokemusta myös opettajan ja muiden koulun aikuisten työssä.

2

Elämä yhdessä

Koulu yhteisönä rakentaa yhteistä hyvää

Vision peruskoulu asettuu rohkeasti vastavoimaksi yhteisöllisyyttä heikentäville kehityskuluille ja luo osallisuutta tukevia yhteisöjä. Yhteisö ei edellytä samanlaisuutta, vaan antaa tilaa eri ajattelutavoille ja mielipiteille. Yhteisön ytimessä on kaikkien tahto toimia yhteisen hyvän eteen. Opettajat ja koulun muut aikuiset toimivat yhteisön sydämenä, ja pedagogiikassa tunnistetaan, että monet tärkeimmistä tulevaisuuden taidoista opitaan yhdessä. Kuulumisen kokemus ja vastuullinen toimijuus luovat yhteiskuntaan keskinäistä luottamusta ja kykyä kohdata epävarmoja tulevaisuuksia yhdessä.

Tulevaisuustaitoinen koulu ja oppilas

Koulu suuntautuu tulevaisuuteen koko koulutusjärjestelmän tasolla. Yhteisiä tavoitteita asetetaan ja uudelleenarvioidaan laajassa kansallisessa yhteistyössä, jotta koulu voi tarttua myönteisiin mahdollisuuksiin nopeasti muuttuvassa maailmassa. Yhteiset kansalliset toimintatavat sekä tutkimusperustainen kehittäminen lisäävät osaamisen kestävyyttä ja tasa-arvoa. Koulussa kasvaa myös oppilaiden tulevaisuustaitoisuus: vahvat oppimaan oppimisen taidot, elinikäisen oppijan identiteetti sekä monipuoliset demokratiataidot ja niihin kytkeytyvä jaettu tiedollinen elämismaailma.

Teknologia ihmisyyden palveluksessa

Koulu suuntaa jatkuvasti kehittyvää teknologiaa palvelemaan ihmisyyden kasvua. Käytettävän teknologian valinta ja soveltaminen koulussa on pedagogisesti arvioitua ja perusteltua. Teknologiaa sovelletaan syventämään inhimillistä kohtaamista, sekä mahdollistamaan oppilaan erityispiirteet huomioivaa ohjausta, tasa-arvoisempaa oppimista ja parempaa tiedon hyödyntämistä koulun toiminnassa. Perustietojen ja -taitojen harjoitteleminen toimivat tärkeänä pohjana tekoälyn ja teknologian harkitulle käyttämiselle ajattelun kehittämisen tukena.

Yhteistyö kotien kanssa syvenee

Moninaistuvassa yhteiskunnassa kouluun ja kouluyhteisöön kiinnittyminen sekä luottamus koulua kohtaan edellyttävät yhä enemmän keskustelua ja yhteistyötä. Koulun suunnitelmallisesti johtama kasvatuskumppanuus kotien kanssa vahvistaa koulun mahdollisuutta toteuttaa pedagogista tehtäväänsä. Yhteistyössä koulu voi myös saada apua lähiyhteisöiltä ja vahvistaa oppilaidensa tasa-arvoa tukemalla perheitä näiden kasvatustehtävässä.

Oppimisen ekosysteemi koulun tukena

Koulu avautuu yhteiskuntaan ja naapurustoihin, ja yhteistyö muiden toimijoiden, kuten eri julkisten palveluiden, yhteisöjen ja yritysten sekä koulun avuksi tulevien kansalaisten kanssa syvenee. Laaja toimijoiden välinen yhteistyö organisoidaan toimivaksi oppimisen ekosysteemiksi. Tavoitteena on, että koulu saa yhä vahvemmin tavoitteisiinsa suunnattua tukea myös muualta tilanteessa, jossa oppilaiden tarpeet eriytyvät ja haasteet erilaistuvat. Samalla yhteistyö mahdollistaa oppilaille enemmän merkityksellisiä oppimisen, kuulumisen ja onnistumisen kokemuksia.

Koulurakennukset yhteisöjen kohtaamispaikkana

Koulujen alueellinen rooli yhteisöllisyyden vahvistajana korostuu: koulurakennukset toimivat tapaamisen paikkoina, joissa eri toimijat tuovat yhteisöjä yhteen ja lisäävät oppilaiden harrastamisen mahdollisuuksia. Koulurakennus vahvistaa myös oppilaan päivän jatkuvuutta, turvallisuutta sekä liikkumisen, kädentaitojen ja yhdessä tekemisen mahdollisuuksia vielä koulupäivän jälkeen.

3

Elämä maapallolla

Maapallon rajat koulun keskiössä

Peruskoulu rakentaa sivistystä, jolla luodaan ekologisesti kestävää yhteiskuntaa. Perustana on ekologinen, kulttuurinen, sosiaalinen ja taloudellinen kestävyys, joka näkyy opittavassa sisällössä sekä kokonaisvaltaisesti koulun arjen toiminnassa. Koulu tarjoaa oppilaalle systeemistä ymmärrystä yhteiskuntien kokonaiskestävyydestä eri oppisisältöjä yhdistellen. Koulu edistää toimijuutta, joka ei uusinna nykyistä planetaarisia rajoja ylittävää kehitystä, vaan ottaa lähtökohdakseen maapallon rajat.

Luontosuhde syvenee

Peruskoulu tuottaa oppilaalle vahvan luontosuhteen, jota värittävät ilo ja ymmärrys luonnon merkityksestä itselle ja koko yhteiskunnalle. Samalla syvenee ymmärrys ihmisen asemasta osana luontoa ja ekosysteemin merkityksestä elämän perustana: maapallo on ainoa kotimme. Oppiminen muodostuu tiedollisesta, kokemuksellisesta ja toiminnallisesta kokonaisuudesta, joka vahvistaa myötätuntoa ja yhteyden tunnetta. Luonto on läsnä koulussa niin tilojen ja pihojen suunnittelussa kuin luontoretkillä, jotka tukevat elämyksellisesti hyvinvointia ja oppimista.

Toimijuus vahvistaa toivoa

Koulun muutosvoima kannattelee toivoa ja tulevaisuususkoa. Toivo ei tarkoita taitoa odottaa passiivisesti hyvää tapahtuvaksi, vaan ymmärrystä omasta kyvystä toimia hyvän tulevaisuuden eteen – ja mahdollisuudesta tehdä se yhdessä muiden kanssa. Koulu opettaa kuvittelemaan parempia tulevaisuuksia ja luo luottamusta ihmiskunnan kykyyn ratkoa yhdessä myös haasteet, joita emme vielä edes tunne.

Visiotyöhön osallistuneen nuoren sanoin:
”Älä pelkää tulevaa. Täällä opit sitä varten.”

Vision koulua kannattelevat työssä tunnistetut suomalaisen peruskoulun vahvuudet, joiden varaan uutta voidaan rakentaa. Kaikille yhteinen julkinen koulu ja motivoituneet, korkeasti koulutetut opettajat ja koulun muut aikuiset suomen- ja ruotsikielisessä peruskoulussa ovat globaalisti vahva lähtökohta merkitykselliselle koulutukselle. Vahvuuksille rakentaen ja koko yhteiskunnan tukemana tulevaisuuden peruskoulu on oppilaille paras paikka oppia ja vetovoimainen työpaikka opettajille.

Tavoitteena on, että vision toteutuessa peruskoulumme ja koulutusjärjestelmämme kehittyvät jatkuvasti kansallisessa ja kansainvälisessä yhteistyössä tutkimustiedon pohjalta, tuottaen erinomaisia oppimistuloksia muita osaamisen huippumaita vastaavilla resursseilla. Vision koulu on merkityksellisyyden lähde myös opettajille, rehtoreille ja muulle henkilöstölle, joiden työssä korostuvat kiireetön, yhteisöllinen koulukulttuuri ja mahdollisuus kehittyä.

Tämän vision taustalla ovat yli 5000 suomalaisen äänet. Yhteiskehittämiseen perustuva visioprosessi pyrittiin toteuttamaan tavalla, joka on itsessään osa tulevaisuustaitoista ja kestävää koulua. Dialogiin kutsuttiin moniääninen joukko tutkijoita, yhteiskunnan eri alojen asiantuntijoita, opettajia, koulutusalan ammattilaisia, vanhempia, isovanhempia ja – tärkeimpinä kaikista – oppilaita. Vision muotoilun ytimessä toimi 46 henkilön neuvottelukunta, joka edusti monipuolisesti eri ammattiryhmiä ja asiantuntemuksen aloja. Vuosien 2024–2025 aikana kerätyt näkemykset toi yhteen neuvottelukunnan apuna opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen virkahenkilöstön toimituskunta, joka myös vastaa vision kirjallisten versioiden lopullisesta muotoilusta.

Vision tarkoituksena on toimia työkaluna, joka tukee kehittämistä ja päätöksentekoa muuttuvissa olosuhteissa ja auttaa muotoilemaan toivottavaa tulevaisuutta. Nopeat ja syvällisesti yhteiskunnan, talouden ja osaamisen rakenteita ravistelevat muutokset edellyttävät entistä tietoisemmin valittua kiinnekohtaa kehittämiseen ja uusien mahdollisuuksien tunnistamiseen. Toiveenamme on, että visiointi jatkuu tulevaisuustaitoisessa koulutusjärjestelmässä.

Vision aikajänne on viritetty pitkälle tulevaisuuteen, vuoteen 2045, jotta katse kohdistuisi välittömien haasteiden ohi myös pitkän aikavälin tavoitteisiin. Muutos kohti tavoitteita aloitetaan kuitenkin heti: *tulevaisuus alkaa jo huomenna.*

Lisätietoa

Lisätietoa visiosta ja visioprosessista saat taustoittavasta keskusteluraportista:
Peruskoulu 2045: Elämää varten – Visio suomalaiselle peruskoululle
https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-415-029-3

OPETUS- JA
KULTTUURIMINISTERIÖ

Opetus- ja kulttuuriministeriö
PL 29, 00023 Valtioneuvosto
p. 0295 16001 (vaihde)
kirjaamo.okm@gov.fi
julkaisut.valtioneuvosto.fi | okm.fi

2/2026